

Research Paper

Sociological Study of the Identity Dimensions (Case Study: Students in Sanandj)

Mahmoud Aligoo¹, Majid Movahed^{2*}, Ehsan Hamidizadeh³

1. Ph.D. of Sociology, Sociology Department, Faculty of Economy, Management and Social Science, Shiraz University, Shiraz, Iran.

2. Professor of Sociology, Sociology Department, Faculty of Economy, Management and Social Science, Shiraz University, Shiraz, Iran.

3. Assistant Professor of Sociology, Sociology Department, Faculty of Economy, Management and Social Science, Shiraz University, Shiraz, Iran

Received: February 27, 2022

Accepted: August 11, 2022

Available Online: August 21, 2022

Abstract

The issue of identity in many countries, including Iran, is not a single issue and is affected by various sources of identity, which sometimes conflict and interaction with each other has caused concerns; Hence, one can have an identity according to the phenomena through which man knows himself/herself and introduces herself/himself to others. The purpose of this study is to investigate the situation and analysis of the identity network of adolescents of different ethnicities and to understand its complexities, priorities. The present study was conducted to investigate the ratio of identity dimensions among students in Sanandj, Iran. The sample of the study consisted of 400 male and female students studying in Sanandj. The data were collected through questionnaire. The data analysis has been performed by SPSS software and we have used descriptive statistics, inferential statistics and also path analysis techniques. The findings indicate that there is a significant relationship between all identity dimensions, namely ethnic identity, national identity, religious identity and global identity. National identity has the highest relationship, followed by religious identity, global identity and ethnic identity has the least relationship. This relationship is indeed positive and direct.

Keywords:

local identity, global identity, religious identity, symbolic interaction, Kurdistan.

Citation:

Aligoo, M., Movahed, M. & Hamidizadeh, E. (2022). Sociological study of Identity Dimention. *Sociology of Culture and Art*, 4(2), 128-146.

Corresponding author: Majid Movahed

Address: Address: Sociology Department, Faculty of economy, management and Social Science, Shiraz University, Shiraz, Iran

Tell: +989177188265

Email: mmovahed@rose.shirazu.ac.ir

Extended Abstract

1- Introduction

The issue of identity in many countries, including Iran, is not a single issue and is affected by various sources of identity, which sometimes conflict and interaction with each other has caused concerns; Hence, one can have an identity according to the phenomena through which man knows himself/herself and introduces herself/himself to others. The Kurdish people have always had their own ethnic and cultural identity; However, this local and national identity was not in conflict with the national identity until the modern era - that is, the rise of Reza Shah. The cultural factor had a major role in the continuation of Kurdish identity in the 20th century. The lack of development in Kurdistan leads to deprivation and lack of justice among Kurds. Religious and cultural discrimination and poverty in Kurdistan province had changed formation of Kurdish identity and had provided a gap between the dimensions of identity.

Kurdish students live in a challenging situation, having a different religion and ethnicity put them under pressure. Such a conflicting situation can make confusion for Kurdish students. The purpose of this study is to investigate the situation and analysis of the identity network of Kurdish students and to understand its complexities, priorities and highlights of these networks. Finally, we try to achieve a comprehensive understanding of Kurds identity patterns among students. For conceptual and theoretical framework, theories that emphasize the issue of identity from the perspective of the constructionist approach as well as the perspective of symbolic interaction and according to the hierarchy in the analysis of students' identity resources network were selected as the theoretical framework.

2-Method

The method in this research is a quantitative approach and using survey. The data collection tool was a questionnaire and the statistical population is Sanandajes Students. In this study, a statistical sample of 400 people is included. SPSS software was used for the statistical analysis of this research. Two main processing categories were performed on the data, and descriptive statistics and inferential statistics were used for this purpose. Finally, the relationship between identity dimensions and demographic and ethnic characteristics were plotted

in tables and graphs. The questionnaire used was the fourfold identity assessment questionnaire in Iran with about 140 questions. Four measures of national, ethnic, religious and global identity have been used in this research.

3-Results

Using a multivariable regression, it was found that there is a significant relationship between all identity dimensions, namely ethnic identity, national identity, religious identity and global identity. National identity has the highest relationship, followed by religious identity, global identity and ethnic identity has the least relationship. This relationship is indeed positive and direct. The results indicate that the ethnic identity does not have a direct effect on religious and global identity, the indirect effect of ethnic identity has two paths; With the mediation of religious identity, this effect will be reduced.

4- Conclusion

According to the findings of this research, national identity is central to Kurdish students' identity search. The second place in this hierarchy belongs to religious identity. The sources of identity are multiple and combined, and ethnic social structures are effective on the hierarchy of identity prominence of students. Nationality plays a selective role in individual choices in the hierarchy of identity dimensions. National unity in Iran is mainly based on territorial unity. According to the findings of this research, it seems that national identity has been able to influence other dimensions of identity among Kurdish students and by creating a kind of hegemony, the resistance of ethnic identity has faded.

5-Funding

There is no funding support

6-Conflict of interest

Authors declared no conflict of interest.

7-Acknowledgments

Thanks to all people participating in our study.

مقاله پژوهشی

مطالعه جامعه‌شناختی نسبت ابعاد چهارگانه هویت (مطالعه موردی نوجوانان شهر سندرچ)

محمود علیگو^۱، مجید موحد^{۲*}، احسان حمیدی زاده^۳

۱. دانش‌آموخته دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.
۲. استاد جامعه‌شناسی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران (نویسنده مسئول)
۳. استادیار جامعه‌شناسی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

چکیده

مقوله هویت در جوامع مختلف مقوله واحدی نیست و متأثر از منابع هویتی گوناگون است. این امر بعضاً به تضاد و کشاکش این منابع با یکدیگر منجر شده و معضلاتی را دامن زده است. بنابراین، به تناسب پدیده‌هایی که انسان از طریق آن‌ها خود را می‌شناسد و به دیگران می‌شناساند می‌توان هویت داشت. هدف این مطالعه سنجش روابط بین ابعاد هویتی و چگونگی تاثیر آنها با یکدیگر در بین نوجوانان شهر سندرچ است. همچنین این مقاله تلاش می‌کند سهم هر یک از ابعاد چهارگانه هویت را در این بین معین کند. به همین منظور نظریه‌هایی که به مسئله هویت از منظر رویکرد ترکیب-گرایی و همچنین منظر کنش متقابل نمادین تاکید دارند، در بخش نظریه‌ها تشریح شده‌اند. همچنین رویکرد ترکیب‌گرایانه به عنوان چارچوب نظری این مطالعه انتخاب شده است. روش تحقیق در این پژوهش رویکرد کمی و با استفاده از تکنیک پیمایش انجام گرفته است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه استاندارد بوده و جامعه آماری هم نوجوانان شهر سندرچ است. در این مطالعه نمونه آماری ۴۰۰ نفر را شامل می‌شود. در مدل تجربی بدست آمده از ارتباط بین ابعاد هویت نوجوانان، نکته مهم محوریت هویت رسمی در بین دیگر ابعاد هویت است و تمام ابعاد هویت با بعد هویت ملی رابطه مستقیم و مثبتی دارند. بعد هویت محلی با دیگر ابعاد هویت ارتباط مستقیمی ندارد و کمتر از سایر ابعاد هویتی تاثیر پذیرفته است.

تاریخ دریافت: ۸ اسفند ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۲۰ مرداد ۱۴۰۱

تاریخ انتشار: ۳۰ مرداد ۱۴۰۱

e

واژه‌های کلیدی:

ابعاد هویت، هویت محلی، هویت جهانی، دانش آموزان.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

* نویسنده مسئول: مجید موحد

نشانی: گروه جامعه‌شناسی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

تلفن: ۰۹۱۷۷۱۸۸۲۶۵

پست الکترونیکی: mmovahed@rose.shirazu.ac.ir

۱- مقدمه و بیان مسئله

هویت به‌عنوان پدیده‌ای که دامنه آن از خصوصی‌ترین تجربیات فردی تا عمومی‌ترین حوزه‌های اجتماعی را در برمی‌گیرد، حاصل دیالکتیک خود و دیگری بوده که در میان طیفی از شبکه معنایی ذهن و ساختارهای اجتماعی و فرهنگی در حرکتی رفت و برگشتی است. بدین‌سان، «هویت نسبتی میان دو سر طیف است، نسبتی که ثابت نبوده و هر آن ممکن است تغییر کند، تغییری که نه تنها از خود (شبکه معنایی)، بلکه از دیگری (ساختار اجتماعی) نیز ناشی می‌شود» (علی‌خانی، ۱۳۸۶: ۸۵). تفاوت مسئله‌هویت در دوران اخیر با مسئله‌هویت در گذشته آن است که در جوامع سنتی هویت به‌عنوان یک چالش و مسئله مطرح نبوده است و طبیعت آدمی به‌عنوان آفریده خداوند، امری ثابت و از پیش روشن و استوار بوده است. در واقع، هویت به‌تعبیر هایدگر^۱ محصول کارکرد یک نظام مقتدر و از پیش تعیین‌شده باورهای دینی و آیینی و اسطوره‌های بوده است. شخص در موقعیت‌های اجتماعی و فرهنگی از پیش تعیین‌شده و تثبیت‌شده‌ای به دنیا می‌آید و به‌ندرت می‌توانست از سرنوشت محتوم خود، یعنی از جایگاه پیشاپیش تعیین‌شده‌اش بگریزد (احمدی، ۱۳۸۵: ۳۹). اما موقعیت مدرنیته روزی هزار بار افراد را ناگزیر می‌کند با وضعیت‌های تازه‌ای روبرو شوند. موقعیت‌هایی که هرکدام هویت‌های تازه‌ای می‌طلبند (همان، ۴۴). در این شرایط است که هویت فرد و جامعه در چالش قرار می‌گیرد.

نگاهی به مطالعات هویت، بیانگر آن است که عموماً هویت‌ها در یک سلسله‌مراتب ارزشی و در ارتباط با یکدیگر، پازل هویتی جامعه را تعریف می‌کنند. از همین‌رو، هویت را باید در مقام یک کلیت منسجم از لحاظ معناشناختی ترسیم نمود. همچنین باید دانست که شکل‌گیری هویت فرد در فرایندهای اجتماعی شدن ریشه دارند، فهم پس‌پایانه‌ای اخیر از یادگیری در دوران نوزادی و کودکی مجال می‌دهد که پیشرفت شناخت و تحول هویت دوش به دوش یکدیگر در اجتماعی‌شدن اولیه جای داده شوند. این مطلب مبین آن است که هویت‌ها که چنین در اوان حیات تثبیت می‌شوند؛ مانند: خویشتنی، انسانی‌بودن، جنسیت و در برخی شرایط، خویشاوندی و قومیت را در مراحل بعدی زندگی از هویت‌های دیگر مستحکم‌تر کند. بر این اساس، در فرایند هویتیابی، دوره نوجوانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و دشواری هویتیابی برای نوجوانان و جوانان در بسیاری از کشورها تبدیل به مسئله‌ای جدی شده است (کارنوی^۲، ۱۹۹۹). نگرانی‌ها درباره وضعیت هویت در دهه‌های اخیر پررنگ‌تر شده است؛ مانند تشدید هویت‌جویی قومی (حسینی‌فرد ۱۴۰۰) (عزیزان‌پور، ۱۴۰۰) (کریمی، ۱۳۹۹)، اثرگذاری فضای مجازی در تحولات هویتی (میمنت‌آبادی، ۱۳۹۹) و غیره. لقمان‌نیا و خامسان (۱۳۸۹) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که در اهداف تصریح‌شده برای نظام آموزش ایران، هویت و مخصوصاً هویت ملی به‌عنوان یکی از کلان‌ترین و مهم‌ترین ابعاد هویتی ایران وضعیت مطلوبی قرار ندارد و با توجه به اهمیت نقش هویت در توسعه و پیشرفت کشور لازم است نسبت به چگونگی برخورد و مواجهه با آن بازاندیشی‌هایی صورت پذیرد.

گردها همواره از هویت فرهنگی خاص خود برخوردار بوده است؛ اما این هویت تا قبل از دوران مدرن در تضاد با هویت مسلط نبوده است. حکومت‌های محلی تا قرن نوزدهم، ساختار قبیله‌ای، شرایط جغرافیایی که آنها را در بین کوه‌ها محصور می‌کند و مجزا می‌کند و فرهنگ مردم کرد جزء عواملی به حساب می‌آیند که در تداوم هویت کردها نقش موثری داشته است. عامل فرهنگی نقش عمده‌ای در تداوم هویت کردی در قرن بیستم داشته است؛ زیرا حکومت‌های محلی کرد در آغاز قرن بیستم نابود شدند و جای آنها را دولت - ملت‌های متمرکز در ایران، ترکیه، عراق و سوریه گرفتند که خودمختاری محلی کردها را نادیده گرفت. همچنین، این دولت - ملت‌ها که بر مدرنیزاسیون آفرانه و شهرنشینی تأکید می‌کردند، ساختار عشیره‌ای را از بین بردند. اگر چه پیشرفت تکنولوژی مانع شرایط جغرافیایی را از بین برده؛ اما عامل فرهنگی همچنان تداوم داشته است (عبدالله ابریشمی، ۱۳۸۵: ۶-۷).

طبق آمار مرکز آمار ایران در مناطق کردنشین کیفیت زندگی و توسعه اقتصادی در پایین‌ترین حد نسبت به مناطق مرکزی قرار دارد. بیکاری، فقر و ناامنی انسانی سبب ایجاد چرخه معیوب و پایان‌ناپذیر توسعه نیافتگی و بی‌ثباتی در این مناطق (کردنشین) شده و خواهد شد. اتفاقاتی که در این مناطق اتفاق افتاده است، بارها و بارها توجه ویژه مسئولان را به این نواحی

^۱ - Heidegger

^۲ Carnoy

جلب نموده است. توسعه نیافتگی مناطق کردنشین به محرومیت و نبود عدالت در بین مردم مناطق کردنشین منجر می‌شود که در نهایت فضای مناسبی برای رشد و تشدید قوم‌گرایی فراهم می‌کند. اغلب با کردها به مثابه دیگری رفتار می‌شود و در کمتر کاری اولویت با کردهاست. پس هرگاه مردم چنین فشارهایی را از محیط اجتماعی می‌بینند، خواه‌ناخواه به دوری کردن و بریدن از این محیط متمایل می‌شوند، بنابراین، هویت کردی می‌تواند مقوله‌ای باشد که در مقابل هویت ملی و سیاسی شده ایرانی قرار می‌گیرد. مجموع این احساسات و رفتارها متأسفانه گرایش به گریز از هویت ملی را تقویت می‌کند (فکوهی، ۱۳۸۸: ۶۸؛ فکوهی، ۱۳۸۵: ۵۱) تبعیضات مذهبی (عدم انتخاب استانداران سنتی مذهب و کرد) و فرهنگی (مخالفت با زبان کردی و لباس کردی در ادارات دولتی؛ عدم نامگذاری خیابانها و مدارس به نام مشاهیر کرد) و سرکوب مطالبات و خواست‌های فرهنگی و اجتماعی مردم کرد؛ فقر و کمبود در زمینه وجود امکانات فرهنگی در استان کردستان در مقایسه با سایر مناطق؛ به ویژه استان‌های مرکزی و فارس نشین، نابرابری‌های مشهود در سیاست‌های فرهنگی دولت مرکزی ایران، مانند ممنوع کردن تدریس زبان کردی نه تنها در مدارس، بلکه در دانشگاه‌های کشور، در کنار معضلات اقتصادی که بدان اشاره شد؛ زمینه را برای شکل‌گیری هویت کردی متمایز و شکاف بین ابعاد هویت فراهم کرده است (عبدالهی، ۱۳۸۵).

همانگونه که ذکر شد در فرایند هویت‌یابی نوجوانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، در دوران کودکی از پنج یا شش سالگی کودک در قبال اعمال خود مسئولیت اجتماعی و اخلاقی را به عهده می‌گیرد؛ این مسئولیت‌پذیری به فهم منزلت خود مربوط است. کودک برای کنترل اینکه چگونه می‌تواند توسط دیگران ادراک شود تلاش می‌کند چهره اجتماعی کسب کند و با دیگران به همان شیوه رفتار کند. در همان حال که کودک از میانه دوران کودکی به سوی نوجوانی گذر می‌کند سپهر اجتماعی گروه هم‌تایان که اغلب از لحاظ جنسی تفکیک شده است؛ جایگزین خانواده به‌عنوان بافت‌ها اولیه می‌شود که در آن شناسایی خود اتفاق می‌افتد و توسعه می‌یابد. شخصیت اجتماعی در این دوره شناسایی و کسب می‌شود (علاقه‌بند، ۱۳۷۳: ۱۳۶).

در این میان دانش آموزان نوجوان به دلیل خصوصیات خاص سنی خود بیشتر تحت تاثیر واقع می‌شوند؛ وجود شرایطی که بتواند نوجوانان را یاری کند تا تصویر صحیحی از خود داشته و با واقع‌بینی و عینیت بیشتر به خود بنگرند؛ یعنی بدانند که چیست و به دنبال چه می‌باشند از یک سو سبب اطمینان خاطر و سلامت فکر آنها می‌گردد و از سوی دیگر قدرت تطبیق به آنها می‌بخشد، بنابراین بررسی هویت نوجوانان و تحقیق حد و مرز آن برای حل مسائل و مشکلات جوامع کنونی در زمان کنونی راهگشا و برای آینده هدایتگر است. به اضافه نوجوانان کرد در موقعیتی چالش برانگیز زندگی می‌کنند از طرفی به دلیل کرد بودن و داشتن مذهبی متفاوت نسبت به اکثریت شیعه در ایران تحت فشار هویت قومی خود (هژمونی) هستند و با توجه به احساس محرومیتی که نسبت به مناطق فارس نشین دارند این فشار قومیتی دوچندان می‌شود. از طرف دیگر حکومت مرکزی در تلاش برای تقویت هویت ملی در مناطق کردنشین است و به ویژه در مدارس به عنوان یک سازمان حاکمیتی این فشار به صورت مضاعفی احساس می‌شود. چنین موقعیت متعارضی سردرگمی نوجوانان کرد را می‌تواند دو چندان کند. یعنی دوران نوجوانی که خود بحران‌های هویتی را به همراه دارد از یک طرف و سردرگمی بین ابعاد هویت هم از طرف دیگر.

بنابراین، در چنین شرایطی، با توجه به ابعاد گوناگون هویت نوجوانان کرد، کشف منابع و روابط هویتی می‌تواند لازمه و پیش‌شرط تدوین برنامه‌ها و سیاست‌هایی باشد که نهایتاً به تکامل فردی، خودباوری، همدلی، همبستگی ملی، تعهد و مسئولیت‌پذیری، ترجیحات ملی و افتخار به فرهنگ خودی انجامدهمچنین عموم بررسی‌ها و مطالعات اجتماعی ناظر به بخش‌ها و افراد مرکزی و برخوردار است و کمتر به حوزه‌های حاشیه‌ای پرداخته می‌شود، از همین‌رو، در این پژوهش به دانش‌آموزان شهر سنندج که از نظر ابعاد هویتی با جامعه مرکزی متفاوت‌اند و همچنین از نظر طبقه‌بندی توسعه‌یافتگی در شرایط متوسط و یا ضعیفی هستند؛ پرداخته شده است. از همین‌رو هدف این پژوهش سنجش سلسله مراتب ابعاد هویتی با مطالعه ارتباط و نسبت بین هویت ملی، قومی، دینی و جهانی بین نوجوانان کرد است. همچنین این مقاله نهایتاً تلاش می‌کند سهم هر یک از ابعاد چهارگانه هویت را در این بین معین کند. در واقع، این پژوهش به بررسی این مهم می‌پردازد که «خود نوجوان ایرانی در کردستان» متأثر از چه پایه‌ها، لایه‌ها، منابع و سطوحی است؟ در واقع، خودپنداره نوجوان کرد ایرانی از لحاظ تعلقات جمعی چه ویژگی‌ها و خصایصی را در بر دارد؟ همچنین محققان در این پژوهش تلاش می‌کنند به این سؤال پاسخ دهند هویت دانش‌آموزان کردستانی را بر اساس چه ابعاد و نیز بر پایه چه روابط و مناسباتی می‌توان فهم نمود؟

۲- پیشینه پژوهش

۱- ۲: پژوهش‌های تجربی

حسینی‌فر و عباس‌زاده (۱۴۰۰) در پژوهش خود با عنوان «فضای مجازی، چالش هویت جویی قومی و راهکارهای پیشروی دولت جمهوری اسلامی» معتقد است کشور ایران و هویت ملی آن امروزه با چالش‌های اساسی مواجه گشته است که یکی از مهمترین آنها، چالش ناشی از تشدید هویت جویی قومی است. در این مقاله، از مهمترین عواملی که در بروز این چالش نقش دارد، فضای مجازی و رشد و گسترش آن در کشور است. فرضیه‌های مقاله بدین ترتیب است که، فضای مجازی توانسته است با امکانات خود موجب تقویت گرایش اعضای گروه‌های قومی ایرانی نسبت به هویت قومی‌شان و تضعیف دلبستگی آنان به هویت ملی شده و بدینوسیله هویت ملی ایران را با چالش مواجه نماید؛ و اینکه، دولت جمهوری اسلامی می‌تواند با اتخاذ سیاست‌هایی چون: مواجهه‌ی منطقی با فرایند جهانی شدن و فضای مجازی، به کارگیری سیاست وحدت در کثرت، ارتقای کیفیت زندگی افراد در مناطق قوم‌نشین و .. با چالش تشدید هویت جویی قومی مقابله نموده و بدینوسیله به تقویت گرایش اعضای گروه‌های قومی ایرانی نسبت به هویت ملی‌شان کمک کرده و موجبات تقویت و تحکیم هویت ملی ایران را فراهم نماید. لازم به ذکر است که روش این مقاله، توصیفی-تحلیلی بوده و شیوهی جمع‌آوری منابع و اطلاعات نیز به صورت کتابخانه‌ای است.

حیدری و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش خود با عنوان «بررسی نقش و جایگاه دین در هویت فردی ایرانیان» معتقدند که هویت مسئله‌ای پیچیده، چندبعدی و متکثر است و عناصر و عوامل مختلفی در ساخت و شکل‌دهی به آن نقش دارند. روش تحقیق روش پیمایش و جامعه آماری شامل افراد بالای ۱۶ سال مراکز استانی کشور است. حجم نمونه برابر با ۱۳۰۰ نمونه است که با روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای و به صورت تصادفی سیستماتیک از مراکز استان‌های تهران، آذربایجان شرقی، خوزستان، گیلان، فارس، کردستان و خراسان رضوی انتخاب شده‌اند. یافته‌های به دست آمده نشان می‌دهد که دین در کنار عوامل مختلف جایگاه مهم و منحصر به فردی در هویت فردی ایرانیان دارد. به طوری این عنصر افزون بر اینکه خود به صورت مستقیم نقش محوری در ساخت هویت فردی دارد از طریق دو چرخه بر هسته مرکزی هویت فردی یعنی تمایز یافتگی نیز تأثیر می‌گذارد.

رضاییان، وثوقی و ساروخانی (۱۳۹۸) در پژوهش خود با عنوان «مطالعه جامعه‌شناختی حوزه‌های همگرایی و واگرایی هویت ملی و هویت قومی مطالعه موردی قوم لک تاکید می‌کنند قوم لک نه لر و نه کرد است؛ بلکه جزو اقوام اصیل مستقل ایرانی است که دارای قدمت تاریخی چند هزار ساله است. زبان مردم لک لکی است که جزو زبان‌های غربی شمالی زبان‌های ایرانی می‌باشد. روش تحقیق پیمایشی جامعه آماری تحقیق درمان لک ساکن در ایران و تعداد ۳۹۷ نفر از آنها به عنوان حجم نمونه با روش خوشه‌ای چند مرحله انتخاب شده است. نتایج به دست آمده موید قرار گرفتن ابعاد فرهنگی و اجتماعی هویت قومی در حوزه همگرایی با هویت ملی و همچنین قرار گرفتن احساس محرومیت و طرد شدگی قومی در حوزه واگرایی با هویت ملی است. ضرایب استاندارد رگرسیون نشان می‌دهد که احساس محرومیت بیشترین اثر تقویتی را بر متغیر هویت قومی و باستان‌گرایی و تعلقات قومی بیشترین اثر تقویتی را در هویت ملی دارند؛ همچنین متغیر تحصیلات بر هویت قومی نقش تضعیف‌بخش و بر هویت ملی نقش تشدیدبخشی را ایفا می‌کند. عباسی (۱۳۹۷) در یک تحقیق مقطعی با عنوان «تأثیر الگوهای فرهنگی غرب بر هویت اجتماعی جوانان استان کردستان (مطالعه موردی: شهر سنندج)» با روش پیمایش و با جامعه آماری ۳۹۸ نفری از جوانان شهر سنندج نشان می‌دهد که الگوهای فرهنگ غربی بر مؤلفه‌های احساسات، ارزش‌ها و شناخت اجتماعی در بین جوانان شهر سنندج تأثیرگذار بوده‌اند. در این تحقیق از ضریب همبستگی اسپیرمن برای بررسی میزان همبستگی بین عوامل مورد بررسی و از آزمون فریدمن نیز برای رتبه‌بندی میزان تأثیرگذار عوامل مؤثر در هویت اجتماعی جوانان استفاده شده است. در میان مؤلفه‌های فوق مؤلفه احساسات اجتماعی بیشترین تأثیرپذیری و مؤلفه ارزش اجتماعی کمترین تأثیرپذیری را از الگوهای فرهنگ غربی داشته‌اند. محقق پیشنهاد می‌کند برای تقویت هویت اجتماعی و کاهش تأثیرگذاری الگوهای فرهنگ غربی می‌توان با ارزش‌دهی و تقویت عناصری چون زبان، لهجه، پوشاک و غذاهای سنتی، استفاده از پتانسیل‌های موجود در خرده فرهنگ‌های بومی قوم کرد و پرهیز از تحقیر و تمسخر سبک زندگی قومیت‌ها اقدام نمود.

پریواتی^۱ (۲۰۲۱) در پژوهش خود با عنوان «چند فرهنگی به عنوان واسطه هویت قومی و هویت ملی در بین نوجوانان جاوه ای» تحول هویت ملی در یک کشور بسیار چند فرهنگی، با شناسایی خود در یک گروه قومی خاص و درک این که چند فرهنگی بودن پل ارتباطی بین هر دو هویت است، معنا پیدا می‌کند. هدف تحقیق کشف ارتباط بین هویت ملی، هویت قومی و چند فرهنگی بودن در اندونزی، به ویژه برای جاوه ای ها است. این مطالعه از سه مقیاس اندازه گیری استفاده می‌کند: (۱) مقیاس هویت ملی برای اندازه گیری هویت ملی. (۲) مقیاس هویت قومی برای سنجش حس تعلق به قومیت جاوایی؛ و (۳) جهت گیری متنوع جهانی برای اندازه گیری چند فرهنگی بودن. شرکت کنندگان در این مطالعه شامل ۴۴۱ دانشجوی کالج در یوگیاکارتا (مرد = ۱۱۵؛ زن = ۳۲۶)، بین ۱۷ تا ۲۱ سال هستند. نتایج تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که مدل میانجی گری از این فرضیه تحقیق پشتیبانی می‌کند، یعنی اینکه چند فرهنگی بودن به عنوان واسطه ای بین هویت قومی و هویت ملی قرار دارد. بنابراین، یافته های فعلی تصور جدیدی را درباره موضوع مورد بحث ایجاد می‌کند.

جوگرت^۲ (۲۰۲۰) در پژوهش خود با عنوان «تأثیر متقابل دوستان یکسان و متقابل بر توسعه هویت نژادی قومی در اوایل نوجوانی» تحقیقات اخیر نشان داده است که همسالان بر رشد هویت قومی-نژادی^۳ در اوایل نوجوانی تأثیر می‌گذارند. با این حال، استدلال های مبتنی بر نظریه هویت اجتماعی نشان می‌دهد که فقط دوستان از قوم مشترک و نه از اقوام دیگر بر رشد هویت قومی-نژادی اثر دارد. با استفاده از تجزیه و تحلیل شبکه های اجتماعی، تأثیر همسالان از اقوام دیگر را بر دلبستگی به هویت قومی-نژادی مورد بررسی قرار داده‌اند. داده‌ها از شش مدرسه متنوع از نظر قومیتی در آلمان غربی شامل ۱۳۴۹ نفر با میانگین سنی ۱۳.۳ گرفته شد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که دوستان مشترک از یک قومیت بیش از دوستانی از اقوام دیگر بیشتر بر اعتلای هویت قومی و نژادی نقش دارد.

فرولیش^۴ (۲۰۲۰) در پژوهش خود با عنوان «بررسی طولی هویت های قومی و ملی کودکان دارای سابقه مهاجرت در آلمان» بر این نکته تأکید دارد که نحوه تعریف قومیت و ملیت مهاجران برای ادغام اهمیت دارد: آنها می‌توانند با گروه قومی خود، جامعه پذیرنده و ترکیبی از هر دو همذات پنداری کنند. آنها یک مطالعه طولی با کودکان دبستانی با سابقه مهاجرت (۲۰۰ نفر؛ ۹ تا ۱۰ سال) در آلمان درباره ی پیش بینی کننده های هویت های قومی و ملی و ثبات این دو هویت انجام دادند. هویت قومی بیش از هویت ملی مورد تأیید قرار گرفت. هویت های ملی و دوگانه یا یکدیگر سازگار بودند (یعنی رابطه مثبت داشتند)، در حالی که هویت قومی به صورت جداگانه (به عنوان مثال، بی ارتباط با هویت های ملی و دوگانه) بود. ارتباط با آلمانی ها هویت ملی را در طول زمان پیش بینی می‌کرد، اما نه برعکس. بنابراین، این مطالعه با توجه به نظریه های روان شناختی اجتماعی در مورد توسعه هویت اجتماعی، به درک بهتر هویت های اجتماعی متعدد کودکان اقلیت های قومی کمک می‌کند. ابتدا باید اشاره کرد که تمامی پژوهش‌های مرتبط با حوزه هویت در ایران عموماً به موضوعاتی همچون مؤلفه‌های هویتی، منابع هویتی یا اشکال هویتی و امثال آن پرداخته‌اند. همچنین، توجه به موضوع هویت نه به صورت کل و یکپارچه، بلکه تقطیع شده و تقلیل یافته مطرح بوده است و از همین روی، تلاش می‌گردد تا با نگاه کل گرایانه به موضوع هویت در این تحقیق پرداخته شود. برای این منظور می‌بایست هویت را به مثابه یک ساختار در نظام ارتباطی تعریف نمود و رویکرد اصلی این پژوهش توجه به همین موضوع می‌باشد.

۲-۲: ملاحظات نظری

در این بخش نظریه‌های مختلف در مورد هویت بررسی خواهد شد و در جمع‌بندی چارچوب مفهومی و تحلیلی این پژوهش مورد بررسی و توصیف قرار خواهد گرفت. نظرگاه‌های متفاوتی در این باب که چه سلسله‌مراتبی بین عناصر هویت ایرانی برقرار است و مؤلفه محوری کدام می‌باشد، وجود دارد. برخی از این نظرگاه‌ها هویت دینی را ذات هویت ایرانی می‌دانند و دو مؤلفه دیگر را در ذیل آن تعریف می‌کنند (فیاض، ۱۳۸۸: ۱۳۳-۱۳۲). برخی نظرگاه‌های دیگر، هویت ملی را محوری دانسته و سایر عناصر

¹ - Priwati

² - Jugert

³ ethnic-racial identity (ERI)

⁴ - Froehlich

هویت را در درون آن تعریف می‌نمایند. در مقابل دو دیدگاه فوق، برخی نیز ارزش‌های مدرن را هسته اساسی هویت ایرانی می‌دانند. به‌علاوه، برخی از دیدگاه‌ها بر این اعتقادند که هویت قومی نیز از مؤلفه‌های اساسی هویت ایرانی می‌باشد. (احمدی، ۱۳۸۸: ۱۳۳-۱۳۴؛ طباطبائی، ۱۳۸۶: ۱۴۶-۱۴۵). در کل، نظریاتی که در این پژوهش مدنظر قرار گرفته‌اند را با توجه به رویکرد جامعه‌شناسانه این مطالعه می‌توان در سه دسته ارائه نمود که عبارتند از دیدگاه شبکه‌ای به هویت، دیدگاه کنش متقابل نمادین و دیدگاه ساخت‌گرایانه.

- دیدگاه شبکه‌ای به هویت (کاستلز)

کاستلز^۱ معتقد است که هویت سرچشمه معنا و تجربه برای مردم است. برداشت کاستلز از اصطلاح هویت، در صورتی که سخن از کنشگران اجتماعی باشد عبارت است از: «فرآیند معناسازی بر اساس یک ویژگی فرهنگی یا مجموعه بهم پیوسته‌ای از ویژگی‌های فرهنگی که بر منابع دیگر اولویت داده می‌شود» (کاستلز، ۱۳۸۰: ۲۲). چندان غریب نیست که کاستلز به عنوان یک جامعه‌شناس رویکردی بر ساخت‌گرایانه (در برابر رویکردهای ذات‌گرایانه) نسبت به هویت دارد. او بر نقش اجتماع در شکل‌گیری هویت تأکید دارد و معتقد است که تمام هویت‌ها برساخته می‌شوند. اما مسئله اصلی این است که چگونه، از چه چیزی، توسط چه کسی و به چه منظوری. کاستلز این فرض را پیش می‌کشد که محتوای نمادین یک هویت و معنای آن برای مردمانی که خود را در داخل یا خارج مرزهای آن هویت تعریف می‌کنند، به طور عمده به این بستگی دارد که آن هویت جمعی را چه کسی و به چه منظوری برمی‌سازد. از آنجایی که کاستلز به برساختن اجتماعی هویت در بستر قدرت و روابط قدرت باور دارد بین سه صورت و منشأ برساختن هویت تفاوت قائل می‌شود.

الف- هویت مشروعیت بخش: توسط نهادهای غالب جامعه ایجاد می‌شود تا سلطه آن‌ها را بر کنشگران اجتماعی گسترش دهد و عقلانی کند. این نظریه با نظریه‌های گوناگون مربوط به ملی‌گرایی نیز همخوانی دارد. به نظر کاستلز، پیامد وابستگی به چنین هویتی ایجاد جامعه مدنی است (همان، ۲۳).

ب- هویت مقاومت: به دست کنشگرانی ایجاد می‌شود که در اوضاع و احوال یا شرایطی قرار دارند که از طرف منطبق سلطه، بی‌ارزش دانسته می‌شود یا داغ ننگ بر آن‌ها زده می‌شود. به نظر کاستلز پیامد هویت مقاومت، ایجاد اجتماعات و جماعت‌ها است. کاستلز این نوع هویت را مهم‌ترین شکل هویت‌سازی جامعه معاصر می‌داند. وی اشکال این نوع هویت را ملی‌گرایی مبتنی بر قومیت و بنیادگرایی می‌داند (همان، ۲۳).

ج- هویت برنامه دار: هنگامی مطرح می‌شود که کنشگران اجتماعی با استفاده از هرگونه مواد و مصالح فرهنگی قابل دسترسی هویت جدیدی می‌سازند که موقعیت آنان را در جامعه از نو تعریف می‌کند و به این ترتیب در پی تغییر شکل کل ساخت اجتماعی‌اند. در اینجا ساختن هویت پروژه‌ای برای یک زندگی متفاوت است (همان، ۲۴).

بنابراین، مانوئل کاستلز معتقد است دگرگونی‌های دنیای امروز و شکل‌گیری جامعه شبکه‌ای فرآیند سنتی و رایج برساختن هویت را زیر سؤال می‌برند و به نوعی بحران هویت دامن می‌زنند. از نگاه کاستلز، وجه غالب بازسازی هویت خاص‌گرایانه است. او مدعی است برنامه‌ریزی بازاندیشانه زندگی روزمره، جز برای نخبگان واقع در فضای بی‌زمان جریان‌های جهانی ناممکن می‌شود. در جامعه شبکه‌ای، بازسازی هویت بر پایه اصول جمعی صورت می‌گیرد که بنیادگرایی دینی، ملی‌گرایی فرهنگی و جماعت‌های منطقه‌ای نمودهای برجسته آن هستند. بنابراین، اگر از مفاهیم کاستلزی کمک گرفته شود (بدون اینکه چشم‌انداز نظری وی را اتخاذ کنیم) و به ایران، نگاهی نزدیک‌تر بیندازیم باید گفت؛ در دوره معاصر، پس از انقلاب اسلامی، نظام جمهوری اسلامی با بهره‌گیری از دین به عنوان عنصر اصلی هویت‌ساز، به برساختن «هویت مشروعیت بخش» پرداخته است. در ادامه می‌توان از تشکیل «هویت‌های مقاومت» و «هویت‌های برنامه دار» در پیرامون آن سخن به میان آورد.

نمایندگان هویت مشروعیت بخش، ایران را کشوری «چندقومیتی» و کثیرالاقوام معرفی می‌کنند که به وسیله پهنه سرزمینی مشترک، دین و زبان رسمی مشترک، تجربه‌های تاریخی و ارزش‌های مشترک، تحت نظارت یک دستگاه حکمرانی واحد به وحدت رسیده‌اند؛ اما در مقابل جماعت‌های مختلفی پدید آمده‌اند که ایران را به عنوان کشوری «چند ملیتی» تعریف می‌کنند.

¹ - Castells

کشوری که در آن از ملیت‌های مختلف عرب، کرد، ترک، فارس و... در کنار هم زیست اجتماعی دارند. چنین تعریفی سبب می‌شود که این جماعت‌ها با تکیه بر سرزمین مشترک، زبان واحد، قومیت مشابه و آرمان مشترک در برابر هویت مشروعیت بخش به بر ساخت هویت‌های مقاومت دست یازند.

- دیدگاه کنش متقابل نمادین

از دیدگاه مکتب کنش متقابل نمادین، هویت معادل خود است و هویت اجتماعی که مبتنی بر اشتراکات افراد گروه یا جامعه است، ناظر بر من مفعولی. من مفعولی تحت تأثیر ارزش‌ها، ساخت‌ها، قواعد و نظام‌های اجتماعی بوده و ماهیتی متغیر، متحول و ترکیبی دارد. خود، همچنین تحت تأثیر قدرت و فرهنگ است. تعامل بین هویت (عاملیت) و ساختار اجتماعی در نظریه مید^۱، گافمن^۲ و حتی فروید^۳ از طریق تصویرسازی از خود، تعاملات روزمره و ناخودآگاه شکل می‌یابد. جرج هربرت مید با تمرکز بر کنش متقابل میان کنشگر و جهان به عنوان یک فرایند دینامیکی و نه یک ساختار ایستا و با توجه به قدرت کنشگر جهت تفسیر جهان اجتماعی کنش متقابل نمادین یا همان تعامل گرایی نمادین را بنیانگذاری نمود به نظر مید شکل گیری کنش فردی در خلال فرآیند برداشت از خود همواره در زمینه اجتماعی صورت می‌گیرد و جدا از جامعه هیچ گونه خود و خودآگاهی و ارتباط نمی‌تواند وجود داشته باشد (کوزر، ۱۳۷۸: ۴۴۶)

از دیگر نظریه پردازان مکتب کنش متقابل نمادین شلدون استرایکر^۴ است وی به هویت از منظر جایگاه ساخت اجتماعی در شکل دهی آن بررسی می‌کند. او معتقد بود که به تعامل در متن فرایند اجتماعی است و الگوهای مداوم کنش به بازیگران فردی منتقل می‌شوند همچنین ساختارهای اجتماعی، خود، فرصت‌های رفتاری و تعاملی که به رفتار منجر می‌شود را محدود و هدایت می‌کند. استرایکر در سازماندهی خود^۵ به موضوع سلسله‌مراتب برجستگی در هویت می‌پردازد. این سلسله‌مراتب شیوه‌ای است که به وسیله فرد هویت خود را تعریف می‌کند و از آن بهره می‌گیرد بر این منوال برجستگی هویت برای یک شخص به خصوص را می‌توان احتمال اینکه یک هویت خاص در موقعیت‌های متنوع مورد استفاده قرار بگیرد تعریف نمود. در نگاه استرایکر هویت پاسخ شناختی یک ارگانسیم به خودش است. از دیگر مفاهیمی که وی بدان می‌پردازد مفهوم تعهد^۶ است. این مفهوم به روابط با دیگران اشاره دارد که به عنوان خدمت از روی انتخاب شکل گرفته قسمی که تغییر الگوی انتخاب نیازمند تغییر الگوی روابط با دیگران است به میزانی که روابط شخص با دیگران به گونه‌ای از خاص بودن بستگی داشته باشد. بدیهی است که تعهد به هویت‌ها به معنای ورود به روابطی است که نیازمند به حساب آوردن و پذیرفتن صفات موقعیتی است. تعهد به یک هویت را می‌توان به وسیله هزینه‌های گردآمده پیرامون آن روابطی که به یک هویت وابسته‌اند اندازه‌گیری کرد. لازم به ذکر است استرایکر بر تأثیر مثبت تعهد بر سلسله‌مراتب برجستگی هویت و تأثیر سلسله‌مراتب برجستگی هویت بر برجستگی نقش تاکید داشته است. در مجموع استرایکر بر تمایز ساخت اجتماعی و فرهنگ با هویت و نیز بر تعدد هویت‌ها و در نتیجه تعدد شبکه‌های متمایز روابط اجتماعی و مواضعی که فرد اشغال کرده و نقش بازی می‌کند تاکید دارد. بر این اساس اتخاذ این رویکرد و پذیرش تأثیرپذیری هویت (خود) از ساخت‌های اجتماعی، بیانگر ترکیبی بودن، تنوع و وجود خودهای متکثر است (کوزر، ۱۳۷۸: ۴۹۹؛ صدیق سروستانی و حاجیانی، ۱۳۸۷: ۳۸).

چندبعدی بودن هویت ایرانی و تعامل در اجزای آن، بر اساس نظریه کنش متقابل نمادین قابل تفسیر است: بر مبنای نظریه کنش متقابل نمادین، وجود تنوع در هویت و چندضلعی بودن آن، قابل توجیه و تبیین است. در واقع، این نظریه تمهیدات لازم را برای پذیرش واقعیت هویت ترکیبی فراهم می‌سازد، چراکه بر این نکته تأکید دارد که خود، ماهیتی باز دارد و افراد بر اساس مواضع و پایگاه‌های اجتماعی متنوع خود و نیز فرایندهای جامعه‌پذیری می‌توانند وجوه متعددی از شاخه هویتی خود را ایجاد نمایند و میان آن‌ها سازگاری به وجود آورند.

¹ - Mead

² - Goffman

³ - Freud

⁴ - Sheldon Stryker

⁵ - Self

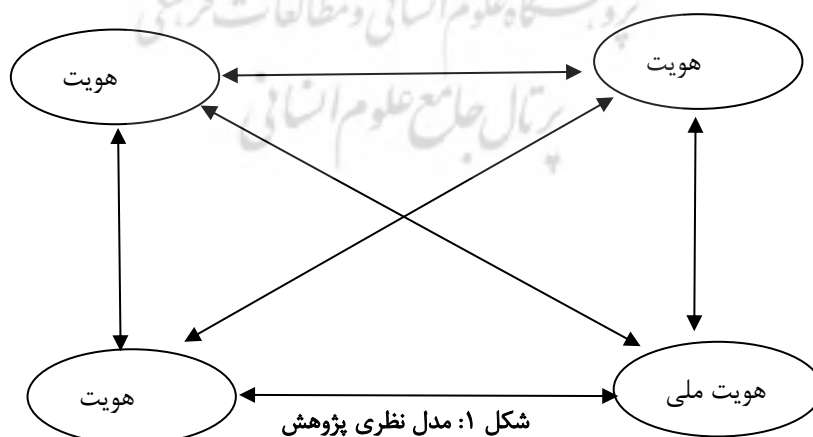
⁶ - Commitment

- دیدگاه سازه‌گرا

فرض اصلی جنکینز آن است که امر یگانه فردی و مشترک جمعی را می‌توان چنان فهم کرد که مشابه یکدیگر باشند؛ هر چند هویت فردی بر تفاوت‌ها و هویت جمعی بر شباهت‌ها تأکید دارد. وی که چارچوب نظری خود را از نظریه ساختمندی^۱ گیدنز، مید، گافمن، بارث، بکر^۲، برگر^۳، لوکمن^۴، کوهن و بوردیو^۵ اخذ کرده و معتقد است: هویت اجتماعی از هویت فردی جدا نیست. یعنی در فرایندهای اجتماعی شدن اولیه و در فرایند جاری تعامل اجتماعی است که در آن چارچوب افراد در طول عمرشان خود و دیگران را تعریف و باز تعریف می‌کنند. دیالکتیک بیرونی و درونی فرایندی است که به واسطه آنها همه هویت‌ها اعم از فردی و اجتماعی ترکیب می‌یابند. (جنکینز، ۱۳۸۱: ۳۵). وی تأکید دارد که هویت اجتماعی دستاوردی عملی یعنی یک فرایند است و هویت اجتماعی را می‌توان با به کار گرفتن کنش متقابل دیالکتیکی درونی - بیرونی فهمید (همان: ۴۳). از نظر جنکینز، ضروری است که میان انواع گوناگون هویت‌های جمعی - گروه‌ها و رده‌ها - از لحاظ اهمیت نسبی که هر یک از عوامل درونی یا بیرونی دارند فرق گذاشت. هدف اصلی جنکینز، ایجاد ترکیب و ارائه چارچوب نظری است که در آن خود و جامعه را می‌توان به عنوان انواع مختلف انتزاع در یک پدیده واحد یعنی رفتار و تجربه انسانی فهم کرد. رفتار و تجربه انسانی یک مسئله واحد است که انواع انتزاع از آن استخراج می‌شود و منجر به شکل‌گیری جامعه می‌گردد. ایده‌های جنکینز تحت تأثیر آموزه‌های مکتب کنش متقابل نمادین بوده است (حاجیانی، ۱۳۸۷: ۱۴۵).

- جمع‌بندی نظری

الگوی تحلیلی این پژوهش همچون دیدگاه محققانی چون رجایی (۱۳۸۲: ۶۷)، و پیروان کنش متقابل نمادین همچون شلدون استرایکر هویت ایرانی را در الگوی رودخانه‌ای یا موزاییکی و بر اساس سلسله مراتب برجستگی فهم می‌کند که بر این اساس، هویت ایرانی در عین تداوم، دچار تغییرات و دگردیسی‌هایی می‌شود. در بحث چینش این عناصر هویتی همان‌طور که اشاره شد، اختلاف نظرهایی وجود دارد؛ برخی بر سازگاری و انسجام درونی و برخی بر ناسازگاری و ناهمخوانی منابع هویتی تأکید دارند. در واقع، الگوی تحلیلی این پژوهش، ترکیب‌گرایی و آن هم از نوع واقع‌بینانه و نه آرمانی را برگزیده است. در این رویکرد، هویت نوجوانان کرد به عنوان یک قوم ایرانی ترکیبی از عناصری است که در شرایط کنونی تلفیق شده و هماهنگی یافته‌اند و نه آنچه نحله‌های فکری خاص یا کانون‌های قدرت برمی‌گزینند. توازن یا عدم توازن میان انواع منابع هویتی موضوعی است که در تحلیل ارتباط این منابع قابل فهم و درک است و نتایج این پژوهش نشان خواهد داد تا منابع هویتی به چه شکلی در تعامل و نفوذ بر یکدیگر می‌پردازند.

1 - Structuration
2 - Howard Becker
3 - Peter Berger
4 - Thomas Luckman
5 - Pierre Bourdieu

۳- روش پژوهش

این پژوهش در پارادایم اثباتی با رویکرد کمی و با استفاده از روش پیمایش انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش را دانش‌آموزان شهر سندرچ تشکیل می‌دهند که شامل ۳۹۰۰۰ نفر می‌شود. در این پژوهش برای انتخاب حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است. بر این اساس حجم نمونه مورد مطالعه با سطح معناداری ۹۵ درصد و خطای ۵ درصد برابر با ۳۸۰ نفر بود که برای اطمینان بیشتر ۴۰۰ نفر را به عنوان نمونه انتخاب شده است. نمونه‌گیری این تحقیق با توجه به ناهمگن بودن جامعه آماری، بر اساس روش طبقه بندی شده انجام می‌گیرد. این روش نمونه‌گیری اصل گزینش تصادفی را تهدید نمی‌کند، زیرا انتخاب تصادفی متعاقب در نظر گرفتن هر طبقه انجام می‌پذیرد. برای انتخاب نمونه مورد نظر ابتدا با توجه به لیست مدارس و آمار مربوط به آن‌ها که از سوی سهمیه دانش‌آموزان دختر و پسر نمونه بر اساس، اداره کل آموزش و پرورش ارائه شده بود رشته و پایه تحصیلی به تفکیک هر کدام از نواحی مشخص می‌گردد. سپس در هر ناحیه از نواحی آموزش و پرورش با در نظر گرفتن پراکندگی جغرافیایی به تصادف انتخاب گردیده و در نهایت افراد بر اساس سهمیه به دست آمده مربوط به مدرسه خود به صورت تصادفی انتخاب می‌شوند. شیوه گردآوری داده‌های پژوهش به صورت میدانی بوده است. در این تحقیق داده‌های تحقیق به شکل مصاحبه جمع‌آوری شده و تحلیل آن به صورت کدگذاری پرسشنامه صورت گرفته است.

- ابزار سنجش

پرسشنامه مورد استفاده، پرسشنامه سنجش هویت چهارگانه در ایران (حاجیانی، ۱۳۸۸) با حدود ۱۴۰ سؤال بوده است. که چهار سنجش هویت ملی، قومی، دینی و جهانی در این تحقیق استفاده شده است.

هویت ملی: در ۴ بعد معرفت‌شناسی، اجتماعی، نگرش به جامعه و فرهنگ غرب و بین‌المللی گرایي با ۳۳ سؤال ارائه شده است. سطح سنجش این متغیر ترتیبی و طیف پاسخ‌دهی لیکرت در ۵ مرتبه به صورت (خیلی موافقم، موافقم، نه موافق نه مخالف، مخالفم، کاملاً مخالفم) تنظیم شده است.

هویت قومی: در ۴ بعد فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و قوم‌مداری با ۱۹ سؤال سنجیده شده است. سطح سنجش این متغیر ترتیبی و طیف پاسخ‌دهی لیکرت در یک طیف ۵ بخشی است: (خیلی موافقم، موافقم، نه موافق نه مخالف، مخالفم، کاملاً مخالفم) **هویت مذهبی:** در ۶ بعد فرهنگ مذهبی، خودآگاهی مذهبی، رفتار مذهبی، منزلت مذهب در زندگی جمعی، تعهد اجتماعی و مدارا و تساهل مذهبی با ۳۸ سؤال تنظیم شده است. سطح سنجش این متغیر ترتیبی و طیف پاسخ‌دهی لیکرت در ۵ مرتبه به فراخور سؤالات به دو صورت است: (خیلی موافقم، موافقم، نه موافق نه مخالف، مخالفم، کاملاً مخالفم یا خیلی زیاد، زیاد، نه کم نه زیاد، کم، خیلی کم).

هویت جهانی: هویت مدرن در ۳ بعد گرایش به ارزش‌های بنیادی مدرنیته در بعد معرفت‌شناسی و اجتماعی، نگرش به جامعه و فرهنگ غرب (گرایش به مدرنیسم) و بین‌المللی گرایي (گرایش به جهانی شدن) ارائه شده است. سطح سنجش این متغیر ترتیبی و طیف پاسخ‌دهی لیکرت در ۵ مرتبه با توجه به سؤالات به دو صورت است: (خیلی موافقم، موافقم، نه موافق نه مخالف، مخالفم، کاملاً مخالفم یا خیلی زیاد، زیاد، نه کم نه زیاد، کم، خیلی کم).

- اعتبار و پایایی

اعتبار محتوای یک آزمون معمولاً توسط افرادی متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین می‌شود. اعتبار محتوای این پرسشنامه توسط اساتید متخصص در این زمینه مورد تأیید قرار گرفته است؛ ضمن اینکه این پرسشنامه پیش‌ساخته حاجیانی (۱۳۸۸) بوده است. پایایی یکی از ویژگی‌های فنی ابزار اندازه‌گیری است. این مفهوم با این امر سروکار دارد که ابزار اندازه‌گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی به دست می‌دهد. از آنجاکه آلفای کرونباخ معمولاً شاخص کاملاً مناسبی برای سنجش قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری و هماهنگی درونی میان عناصر آن است، بنابراین قابلیت اعتماد پرسشنامه مورد استفاده در این تحقیق به کمک آلفای کرونباخ ارزیابی می‌گردد.

جدول ۱: آلفای کرونباخ ابعاد هویت

ابعاد هویت	تعداد گویه	مقدار آلفای کرونباخ
هویت ملی	۳۵	۰.۸۴۵
هویت دینی	۳۶	۰.۹۳۰
هویت قومی	۱۹	۰.۸۴۷
هویت جهانی	۲۴	۰.۸۲۱
کل ابعاد	۱۱۴	۰.۸۶۰

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، میزان پایایی شاخص‌های چهارگانه این پژوهش به تفکیک هر بعد به همراه تعداد گویه‌ها آورده شده است. مقدار آماره آلفای کرونباخ متغیرهای هویت جهانی، هویت ملی، هویت قومی و هویت مذهبی به ترتیب در دامنه ۰.۸۰ و ۰.۹۰ قرار دارند که خوب و بسیار خوب هستند. و آلفای کرونباخ کل ابعاد ۰.۸۶۰ است که پایایی خوبی را برای استفاده از ابزار سنجش در اختیار ما قرار می‌دهد.

۳- فرضیه‌های پژوهش

- ۱- بین هویت دینی پاسخگویان با دیگر ابعاد هویت رابطه معنادار وجود دارد.
- ۲- بین هویت ملی پاسخگویان با دیگر ابعاد هویت رابطه معنادار وجود دارد.
- ۳- بین هویت قومی پاسخگویان با دیگر ابعاد هویت رابطه معنادار وجود دارد.
- ۴- بین هویت جهانی پاسخگویان با دیگر ابعاد هویت رابطه معنادار وجود دارد.

۴- یافته‌های پژوهش

در این قسمت به نتایج به دست آمده از پژوهش در دو بخش توصیفی و استنباطی پرداخته می‌شود. ابتدا به توصیف خصوصیات نمونه مورد مطالعه اشاره و سپس تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها بیان می‌گردد. یافته‌ها نشان می‌دهند که از کل پاسخگویان ۴۷/۸ درصد پسر (مرد) و ۵۲/۳ درصد دختر (زن) می‌باشند. ۴۲/۵ در رشته ریاضی ۳۲ درصد و رشته تجربی و ۲۵/۵ درصد در رشته انسانی تحصیل می‌کنند. همچنین ۱۸/۵ درصد از کل پاسخگویان شیعی مذهب هستند و ۸۱/۵ درصد اهل سنت می‌باشند. با توجه به اطلاعات جدول شماره ۱ در بین ابعاد هویت نوجوانان کرد، هویت دینی آنها ۲۵ درصد بالاتر از حد متوسط است که نشان می‌دهد هویت دینی بین نوجوانان کرد نسبت به بقیه ابعاد هویت اهمیت بیشتری دارد. و در این بین فقط ۷.۵ درصد از این نوجوانان از هویت دینی پایینی برخوردارند. همچنین بالاتر میانگین با ۲.۱۵ از ۳ از آن هویت دینی است. بعد از هویت دینی، هویت جهانی با ۲۴ درصد بین نوجوانان کرد مهم است و فقط ۱۲ درصد از آنها هویت جهانی پایینی دارند. هویت ملی در سومین جایگاه قرار می‌گیرد که نزدیک به ۲۲ درصد از پاسخگویان هویت ملی بالایی دارند و نزدیک به ۱۹ درصد از هویت ملی پایینی تر از حد متوسط برخوردارند. میانگین هویت ملی از ۳، ۱.۹۷ است و انحراف معیار آن ۰.۶۳ است. و در جایگاه آخر هویت قومی است که پایین ترین اهمیت را برای نوجوانان کرد دارد، یعنی فقط ۱۰ درصد از آنها هویت قومی‌شان بالاتر از حد متوسط است و ۲۶ درصد از آنها هویت قومی پایینی دارند که در مقایسه با ابعاد دیگر هویت از همه بالاتر است. میانگین هویت قومی

۱.۸۲ است و انحراف معیار آن ۰.۵۴ است. برای دسته بندی کردن افراد در سطوح متفاوت بالا، متوسط و پایین از فرمول زیر استفاده شده است: حد بالا (انحراف معیار + میانگین)؛ حد متوسط (انحراف معیار \pm میانگین)؛ حد پایین (انحراف معیار - میانگین).

جدول ۲: آزمون تی تک‌نمونه‌ای بررسی وضعیت ابعاد منابع هویت نمونه پژوهش

مقدار آزمون = ۳						متغیر
معنی‌داری	درجه آزادی	مقدار T	تفاوت میانگین	میانگین	تعداد	
۰.۰۰۰	۳۹۹	۶۳.۶۲	۰.۰۲۹	۱.۸۷	۴۰۰	هویت جهانی
۰.۰۰۰	۳۹۹	۶۱.۹۰	۰.۰۳۱	۱.۹۷	۴۰۰	هویت ملی
۰.۰۰۰	۳۹۹	۶۶.۹۱	۰.۰۲۷	۱.۸۲	۴۰۰	هویت قومی
۰.۰۰۰	۳۹۹	۷۳.۷۱	۰.۰۲۹	۲.۱۵	۴۰۰	هویت دینی

جدول شماره ۲ نتایج بررسی تفاوت میانگین ابعاد هویت نمونه مورد بررسی از ارزش میانی (۳) را با استفاده از آزمون T تک‌نمونه‌ای نشان می‌دهد. مقدار میانگین ابعاد حاکی است که در تمامی موارد مقدار میانگین کمتر از مقدار آزمون (۳) شده است. تفاوت مشاهده شده بین مقدار میانگین و مقدار آزمون، بر اساس آزمون T تک‌نمونه‌ای بیانگر این است که با ۹۵ درصد اطمینان، تفاوت معنی‌داری بین میانگین مشاهده شده از عدد معیار (۳) وجود دارد. نتایج حاصل از جدول زیر نشان می‌دهد منابع متنوع هویتی افراد لزوماً در تقابل با یکدیگر قرار ندارند و قوی بودن یک بعد تاثیری بر تضعیف بعد دیگر ندارد. در مجموع همه منابع هویتی در نمونه مورد بررسی به‌طور میانگین شبیه به یکدیگرند و بعد دینی از بقیه نسبتاً بالاتر است.

- بررسی فرضیه‌ها

فرضیه اول: بین هویت دینی پاسخگویان با دیگر ابعاد هویت رابطه معنادار وجود دارد

جدول شماره (۳) بیانگر رابطه ابعاد هویت با هویت دینی است که با استفاده از تکنیک معادله رگرسیون چند متغیری آزمون گردیده است. رابطه بین هویت دینی را با مابقی ابعاد هویت در بین نوجوانان کرد به تصویر می‌کشد. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که ابعاد هویت ۵۶ درصد با متغیر هویت دینی همبستگی دارد. ضریب تعیین R^2 نشان می‌دهد که ۳۱.۶ درصد از واریانس هویت دینی توسط ابعاد هویت قابل تبیین است. با توجه به مقادیر $F=۶۰.۹۱$ و سطح معنی‌داری $۰/۰۰۰$ روابط موجود میان ابعاد هویت با هویت قومی در سطح بیش از ۹۹ درصد معنی‌دار نیست. همچنین یافته‌های جدول حاکی از آن است که در میان ابعاد مختلف هویت براساس ضریب Beta هویت جهانی و هویت ملی با هویت دینی همبستگی دارد و در عین حال همبستگی هویت جهانی با هویت دینی مستقیم و منفی است. مقادیر T و سطح معناداری نشان می‌دهد که نقش هویت جهانی و هویت ملی در مدل سازی و تبیین هویت دینی پررنگ‌تر است.

جدول ۳: معادله رگرسیون چند متغیری رابطه میان ابعاد مختلف هویت با هویت دینی

نام متغیر	B	Beta	T	انحراف معیار	Sig
هویت جهانی	-۰.۳۳	-۰.۱۸۲	-۴.۲۸۳	۰.۰۷۹	۰.۰۰۰
هویت ملی	۰.۷۱۳	۰.۵۶۳	۱۲.۲۹۶	۰.۰۵۸	۰.۰۰۰
هویت قومی	۰.۰۴۲	۰.۰۱۸	۰.۳۹۶	۰.۱۰۶	۰.۶۹۲

R= ۰.۵۶۲ R²= 0.316 R²Ad= 0.311 F= ۶۰.۹۱ Sig= ۰.۰۰۰

فرضیه دوم: بین هویت قومی پاسخگویان با دیگر ابعاد هویت رابطه معنادار وجود دارد. اطلاعات جدول (۴) نشان می‌دهد هویت قومی با بقیه ابعاد هویت رابطه چالش‌برانگیزی دارد، به این معنا که فقط با هویت ملی رابطه معناداری دارد. ضریب تعیین نشان می‌دهد که تنها ۱۵ درصد هویت قومی توسط ابعاد هویت تبیین می‌شود. ضریب Beta در بین ابعاد هویت نشان می‌دهد که همبستگی بین هویت قومی و ملی رابطه مستقیم و مثبت است. همچنین مقدار T و سطح معناداری نشان می‌دهد که هویت ملی در تبیین هویت قومی می‌تواند معنادار باشد.

جدول ۴: معادله رگرسیون چند متغیری رابطه میان ابعاد مختلف هویت با هویت قومی

نام متغیر	B	Beta	T	انحراف معیار	Sig
هویت جهانی	۰.۰۴۸	۰.۰۶۰	۱.۲۴	۰.۰۳۸	۰.۲۱۳
هویت ملی	۰.۱۹۸	۰.۳۶۷	۶.۴۴۷	۰.۰۳۱	۰.۰۰۰
هویت دینی	۰.۰۰۹	۰.۰۲۴	۰.۳۹۶	۰.۰۲۴	۰.۶۹۲

R= ۰.۲۹۵ R²= 0.156 R²Ad= 0.150 F= ۲۴.۴۱۰ Sig= ۰.۰۰۰

فرضیه سوم: بین هویت جهانی پاسخگویان با دیگر ابعاد هویت رابطه معنادار وجود دارد. در جدول (۵) که نسبت رابطه هویت جهانی با ابعاد دیگر هویت سنجیده شده است؛ که نشان می‌دهد ابعاد مختلف هویت درصد زیادی از هویت جهانی را تبیین نمی‌کند. این نکته در مقدار R² به چشم می‌آید که ابعاد هویت تنها نزدیک به ۹ درصد از هویت جهانی را تبیین می‌کند. همچنین مقدار T و سطح معناداری نیز به ما نشان می‌دهد که هویت دینی و ملی با هویت جهانی همبستگی معناداری دارند و همچنین مقدار Beta در بخش هویت دینی حاکی از آن است که رابطه بین هویت دینی با هویت جهانی مستقیم و منفی است. یعنی هویت دینی بر هویت جهانی اثری کاهنده دارد.

جدول ۵: معادله رگرسیون چند متغیری رابطه میان ابعاد مختلف هویت با هویت جهانی

نام متغیر	B	Beta	T	انحراف معیار	Sig
هویت قومی	۰.۰۸۲	۰.۰۶۵	۱.۲۴۸	۰.۰۶۶	۰.۲۱۳
هویت ملی	۰.۲۱۰	۰.۳۰۸	۵.۱۲۲	۰.۳۰۸	۰.۰۰۰
هویت دینی	-۰.۱۳۱	-۰.۲۴۳	-۴.۲۸۳	۰.۰۳۱	۰.۰۰۰

R= ۰.۲۹۶ R²= 0.087 R²Ad= 0.081 F= ۱۲.۶۴۹ Sig= ۰.۰۰۰

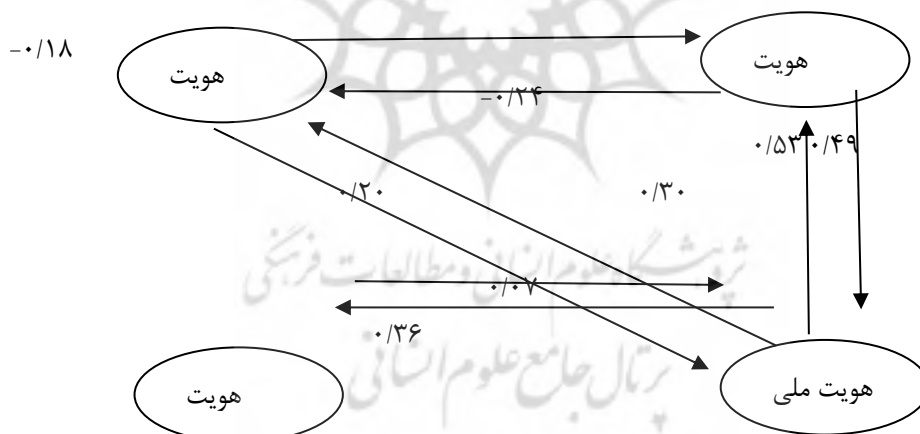
فرضیه چهارم: بین هویت ملی پاسخگویان با دیگر ابعاد هویت رابطه معنادار وجود دارد.

در جدول (۶) که نسبت بین هویت ملی با بقیه ابعاد هویت را نشان می‌دهد، در مقایسه با داده‌های جداول پیشین وضعیتی خاص را نشان می‌دهد. سطح معناداری ابعاد نشان می‌دهد که همگی با هویت ملی رابطه معناداری دارند و مقدار T نیز بر این امر صحت می‌گذارد. همچنین مقدار $Beta$ در تمام ابعاد بیانگر آن است که تمام ابعاد هویت با هویت ملی رابطه مستقیم و مثبتی دارند. به طور کلی با توجه به مقدار ضریب تعیین بر ما روشن خواهد شد که ابعاد هویت ۴۰ درصد از هویت ملی را تبیین می‌کنند. همچنین مقدار بالای F (۸۹.۴۲۷). این همبستگی قوی بین ابعاد هویت و هویت ملی را برای ما تایید می‌کند.

جدول ۶: معادله رگرسیون چند متغیری رابطه میان ابعاد مختلف هویت با هویت ملی

نام متغیر	B	Beta	T	انحراف معیار	Sig
هویت جهانی	۰.۲۹۵	۰.۲۰۱	۵.۱۲۲	۰.۰۵۸	۰.۰۰۰
هویت قومی	۰.۴۸۰	۰.۰۷۴	۶.۴۴۷	۰.۰۷۴	۰.۰۰۰
هویت دینی	۰.۳۸۸	۰.۴۹۱	۱۲.۲۹۶	۰.۰۳۲	۰.۰۰۰

$R = ۰.۶۳۶$ $R^2 = 0.404$ $R^2Ad = 0.399$ $F = ۸۹.۴۲۷$ $Sig = ۰.۰۰۰$

شکل شماره ۲: مدل تجربی

جدول ۷: اثر مستقیم و غیر مستقیم متغیرها

اثر کل	اثر غیر مستقیم				اثر مستقیم				
	هویت ملی	هویت جهانی	هویت قومی	هویت دینی	هویت ملی	هویت جهانی	هویت قومی	هویت دینی	
هویت ملی	-	-۰/۱۲	-	-۰/۴۸	-	۰/۳۰	۰/۰۷	۰/۵۳	هویت ملی
هویت جهانی	-۰/۰۸	-	۰/۰۷	۰/۱۰	۰/۲۰	-	-	-۰/۱۸	هویت جهانی
هویت قومی	-	-۰/۰۰۸	۰/۰۱۴	۰/۰۳۷	۰/۰۷	-	-	-	هویت قومی
هویت دینی	-	-	۰/۱۷	-	۰/۴۹	-۰/۲۴	-	-	هویت دینی

بر اساس شکل (۲) مدل تحلیل مسیر و ضرایب بدست آمده از آن در جدول شماره (۷)، نتایج حاکی از آن است که در ابعاد هویت، بعد هویت قومی بر هویت دینی و جهانی اثر مستقیم ندارد، اثر غیر مستقیم هویت قومی بر جهانی با دو مسیر است؛ که با واسطه‌گری هویت دینی این اثر کاهشی خواهد بود. هویت ملی بر هر سه بعد هویت اثر مستقیم و مثبت دارد و بیشترین اثر را بر هویت دینی می‌گذارد که حدود ۵۰ درصد تغییرات هویت دینی را هویت ملی پیش‌بینی می‌کند. هویت جهانی نیز بر هویت دینی اثر مستقیم و کاهنده دارد و بدون اینکه اثر مستقیمی بر هویت قومی داشته باشد به شکل غیر مستقیم از مسیر هویت دینی و هویت ملی بر هویت قومی اثر می‌گذارد که این اثر بسیار اندک است؛ به این معنی که اگر اثر با واسطه‌گری هویت دینی و بعد هویت ملی باشد؛ ۳ درصد به صورت کاهنده است و اگر با واسطه‌گری هویت ملی باشد ۷ درصد مثبت خواهد بود. هویت دینی که بیشترین اثر کلی را بر ابعاد دیگر هویت دارد و در عین حال بیشترین رابطه مستقیم مثبت را هم با هویت ملی دارد. این خود بیانگر رابطه قوی هویت دینی و هویت ملی بین نوجوانان کرد است.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس چارچوب نظری انتخاب شده در این مطالعه با توجه به نظریه کنش متقابل نمادین باید پذیرفت که کنشگران در یک نظام اجتماعی نمی‌توانند بی‌اعتنا و بی‌توجه به هویت‌های مختلف و جهان‌های زیست اطرافشان باشند؛ به عبارتی در شرایط طبیعی افراد جامعه با انواع مدل‌ها، الگوها و هویت‌های فرهنگی آشنا شده و از طریق فرایندهای جامعه‌پذیری، اثرپذیری از قدرت سیاسی، رسانه‌ها، عوامل طبیعی و جغرافیایی همگی آنها را به تدریج و در طول زمان درونی کرده و خود را متعهد و متعلق به آنها تصور می‌نمایند. همچنین با توجه به نظریه کنش متقابل نمادین افراد در فرایندهای طولانی مدت و زمان بر می‌توانند عناصر مقوم «خود» را شناسایی و ایجاد کنند. نکته دیگر آنکه همگی انواع هویت با تمامی ابعاد خاص خود در ترکیب نهایی هویت جمعی نوجوانان کرد حضور دارند و مطابق مبانی نظریه این مطالعه امکان حذف و نادیده انگاشتن به حاشیه راندن ابعاد مختلف هویت جمعی ممکن نیست به معنای دیگر تمام فرضیه‌های تحقیق تایید شده‌اند. که این نتیجه با بررسی نتایج تفاوت میانگین مولفه‌های هویت در نمونه مورد بررسی با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای نشان داد که منابع متنوع هویتی افراد در تقابل با یکدیگر قرار ندارند و قوی بودن یکی تاثیری بر تضعیف بعد دیگر ندارد، همه ابعاد از میانگین در نظر گرفته شده پایین‌ترند و هویت دینی از بقیه ابعاد میانگین بالاتری دارد. همچنین تمامی مولفه‌های سازنده ابعاد اصلی هویت نیز با بالاترین سطح اطمینان به صورت معناداری بدون تقابل با یکدیگر در هویت جمعی افراد نقش بسزایی به عهده دارند. هویت‌های مختلف دارای تعاملات و مناسبات مختلفی با یکدیگر هستند هر چند که قوت این مناسبات و روابط در همه موارد یکسان و یک اندازه نیست به عبارتی ساختار روابط میان عناصر هویت جمعی یک ساختار منظوم و کامل مهندسی شده نیست؛ که هر کدام سهم وزن یکسانی داشته باشند. همچنین باید توجه داشت هویت‌ها به صورت یک سلسله مراتب برجستگی سازمان یافته‌اند و بر اساس نظر استرایکر هویت‌هایی که در این سلسله بالاتر می‌نشینند بیشتر از آنهایی که پایین‌ترند فراخوانده می‌شوند. وقتی یک موقعیت کنش دوسویه از محدودیت‌های ساختاری رها باشد یا محدودیت‌های ساختاری مبهم باشند افراد گزینه‌های بیشتری در گزینش هویت دارند در نتیجه احتمال بیشتری هست که بیش از یک هویت را فراخوانی کنند. اما وقتی موقعیت در یک ساختار اجتماعی جای گرفته باشد؛ سلسله مراتب هویتی زمانی می‌تواند یک پیش‌بینی خوب را نشان دهد که هویت‌ها در کنش دو سوی با دیگران استفاده شوند و بر این اساس است که در بسیاری از مواقع فرد هویت‌های چندگانه را فراخوانی می‌کند؛ البته باید به این موضوع توجه داشت که در پیش فرض استرایکر هویت اتصال مهمی بین فرد و ساختار اجتماعی است. همانگونه که استرایکر بیان کرده است افراد بر اساس الگوهای مختلفی سلسله مراتب برجستگی ابعاد هویتی خویش را تعیین می‌کند.

در مدل تجربی بدست آمده از ارتباط بین ابعاد هویت نوجوانان کرد، آنچه قابل توجه است ارتباط هویت قومی با بقیه ابعاد هویت است؛ این بُعد تنها با هویت ملی ارتباط مستقیم دارد و رابطه آن با بقیه ابعاد هویت با واسطه‌گری هویت ملی است. که با نتایج رضاییان (۱۳۹۸) و صادق زاده (۱۳۹۶) همسو است. از طرف دیگر در سلسله‌مراتب برجستگی ابعاد هویت، بعد هویت ملی بالاترین سطح مداخله‌ای را بین ابعاد هویت دارا است؛ و البته این مداخله در بین ابعاد هویت مستقیم و مثبت است. بنابراین

با توجه به یافته‌های این پژوهش هویت ملی در مرکزیت هویت یابی نوجوانان قرار می‌گیرد. اگر قرار باشد دومین جایگاه را در این سلسله مراتب برای یکی دیگر از ابعاد مشخص کنیم این جایگاه به هویت دینی تعلق می‌گیرد؛ که تنها با هویت قومی ارتباط مستقیم ندارد و همچنین به دلیل رابطه مستقیم و منفی که با هویت جهانی برقرار کرده است به واسطه‌ای کنترل‌گر برای برقراری ابعاد دیگر هویت با یکدیگر تبدیل شده است.

با این همه باید گفت سوال اصلی این مطالعه مبنی بر چگونگی ضوابط و سلسله‌مراتب منابع هویتی نوجوانان به این صورت مشخص می‌شود که منابع هویتی چندگانه و ترکیبی‌اند و ساختارهای اجتماعی قومی بر سلسله مراتب برجستگی هویت نوجوانان موثر است و حتی عوامل اجتماعی روابط بین منابع هویتی انتخاب مرکز در بین آنها به صورت مثبت و مستقیم تاثیر گذار است؛ نظریه کنش متقابل نمادین نیز این معنا را تایید می‌کند که در حقیقت منابع مقاوم خود فرد در یک شرایط نسبتاً هماهنگ قرار دارند و تضادی بین آنها احساس نمی‌شود؛ شکل‌گیری این وضعیت از نظر تحلیلی به معنای تحقق و رواج انواع قرض‌گیری‌ها، آمیزش و تبادلات بین ابعاد مختلف خود یا هویت فرد است به سخن دیگر بنا به دلایل تاریخی فرهنگی اجتماعی و حتی جغرافیایی در ابعاد هویت نوجوانان کرد نوعی وام‌گیری، تداخل و نهایتاً همزیستی وجود دارد. با توجه به اینکه دوره نوجوانی زمان آغاز یافتن هویت برای فرد است و خاصیت دوگانه هویت یعنی ایجاد تمایز در بین گروه‌های مختلف و یافتن تشابه در درون گروه بر اساس نقشی که به عهده گرفته است به شدت متاثر از فضای روابط فرد در درون گروه و تعریف افراد بیرون گروه است با توجه به منابع هویتی می‌توان گفت آنچه که در تقویت هویت نوجوانان کرد اهمیت دارد ابعاد ملی هویت است. هویت قومی و دینی با توجه به اقلیت بودن نوجوانان کرد در ابعاد هویتی آنها مرکزیت پیدا نکرد. نمایندگان هویت مشروعیت بخش، ایران را کشوری «چندقومیتی» و کثیرالاقوام معرفی می‌کنند که به وسیله پهنه سرزمینی مشترک، دین و زبان رسمی مشترک، تجربه‌های تاریخی و ارزش‌های مشترک، تحت نظارت یک دستگاه حکمرانی واحد به وحدت رسیده‌اند؛ اما در مقابل جماعت‌های مختلفی پدید آمده‌اند که ایران را به عنوان کشوری «چند ملیتی» تعریف می‌کنند. کشوری که در آن از ملیت‌های مختلف عرب، کرد، ترک، فارس و... در کنار هم زیست اجتماعی دارند. چنین تعریفی سبب می‌شود که این جماعت‌ها با تکیه بر سرزمین مشترک، زبان واحد، قومیت مشابه و آرمان مشترک در برابر هویت مشروعیت بخش به بر ساخت هویت‌های مقاومت دست یازند. آن‌ها (به ویژه اعراب، کردها و ترک‌های ایران) با تکیه بر عنصر حیاتی زبان و قومیت، زیر سایه آنچه نظام حاکم مبلّغ آن است به حیات خود ادامه دهند. بعضی از این جماعت‌ها برای آینده نیز برنامه‌هایی در سر می‌پروراند. آرمان خودمختاری یا اتحاد نهایی با سایر مردم هم‌قومیت که در کشورهای همسایه ساکن هستند؛ به این جماعت‌ها بعد تازه‌ای می‌بخشد. (کاستلز از آن‌ها به عنوان «ملت‌هایی که در چند دولت شرکت دارند یاد می‌کند») این چنین است که به تعبیر کاستلز از دل هویت‌های مقاومت، «هویت‌های برنامه دار» متولد می‌شود. برای چنین جماعت‌هایی، آن فرهنگی که از سوی نظام سیاسی حاکم، از طریق نظام آموزش و پرورش، رسانه‌های جمعی و... تبلیغ می‌شود، خطری برای فرهنگ قومی آن‌هاست؛ بنابراین در جریان زندگی روزمره، با پاسداشت مهم‌ترین عنصر فرهنگی‌شان یعنی زبان به مقاومت در برابر هجوم فرهنگ غیرخودی می‌پردازند. می‌دانیم که شکل‌گیری هویت ملی محصول دوران مدرن است. برخلاف ناسیونالیسم اروپایی که بر پایه وحدت نژادی و خونی استوار بود. وحدت ملی در ایران عمدتاً بر پایه وحدت سرزمینی شکل گرفته است. طبق یافته‌های این تحقیق به نظر می‌رسد که هویت ملی توانسته است دیگر ابعاد هویت را بین دانش آموزان کردستانی تحت تاثیر قرار دهد و با ایجاد نوعی هژمونی مقاومت هویت قومی را کم‌رنگ‌تر کند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

منابع

- ابریشمی، عبدالله. (۱۳۸۵). هویت تاریخی و مشکلات کنونی مردم کرد، تهران: آنا. احمدی، بابک. (۱۳۸۵). معمای مدرنیته. تهران: نشر مرکز.
- احمدی، حمید. (۱۳۸۸). بنیادهای هویت ملی/ ایرانی. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، چاپ اول.
- امینی، محمد، رحیمی، حمید نعمت‌اللهی، حمید. (۱۳۹۶). بررسی وضعیت ابعاد هویت ملی و دینی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشگاه کاشان)، نامه آموزش عالی، ۱۰ (۳۹): ۱۸۲-۱۵۷
- جنکینز، ریچارد. (۱۳۸۱). هویت اجتماعی، ترجمه تورج یاراحمدی. تهران: نشر و پژوهش شیرازه.
- حاجیان، ابراهیم. (۱۳۸۸). جامعه‌شناسی هویت ایرانی. تهران: پژوهشکده تحقیقات استراتژیک.
- حاجیان، ابراهیم. (۱۳۸۷). نسبت هویت ملی با هویت قومی در میان اقوام ایرانی، مجله جامعه‌شناسی ایران، ۹ (۳): ۱۴۳-۱۶۴.
- حسینی فرد، عبدالرحمن، مجید عباس‌زاده. (۱۴۰۰). فضای مجازی، چالش هویت جویی قومی و راهکارهای پیشروی دولت جمهوری اسلامی، ژئوپلیتیک، ۱۷ (۶۱).
- حیدری، حسین، محمد سلگی، بهرام صالح صدق‌پور. (۱۳۹۹). بررسی نقش و جایگاه دین در هویت فردی ایرانیان، اسلام و علوم اجتماعی، ۱۲ (۲۳).
- رجایی، فرهنگ. (۱۳۸۲). مسئله هویت ایرانیان امروز. تهران: نشر نی.
- رضاییان، علی، منصور وثوقی. (۱۳۹۸). مطالعه جامعه‌شناختی حوزه‌های همگرایی و واگرایی هویت ملی و هویت قومی مطالعه موردی قوم لک، مطالعات علوم اجتماعی ایران، ۶۱.
- سلطانی، اختر. (۱۳۹۵). بررسی رابطه میان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و هویت اجتماعی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشجویان رشته مدیریت دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام). فرهنگ ایلام، ۱۶ (۵۰).
- صادق‌زاده، رقیه، ناد، محمدعلی. (۱۳۹۶). رابطه هویت ملی و هویت قومی در بین دانشجویان آذری، فارس، لر، کرد و عرب در دانشگاه‌های ایران، پژوهشنامه فرهنگی هرمزگان، ۱۴: ۱۱۷-۱۰۰
- صدیق سروستانی، رحمت‌الله، حاجیان، ابراهیم. (۱۳۸۷). مطالعه تجربی منابع هویت ایران. فصلنامه مطالعات ملی، ۳۴ (۲): ۵۲-۳۱.
- طباطبایی، جواد. (۱۳۸۶). نظریه حکومت قانون در ایران. تبریز: انتشارات ستوده.
- عباسی، بهمن. (۱۳۹۷). تأثیر الگوهای فرهنگی غرب بر هویت اجتماعی جوانان استان کردستان (مطالعه موردی: شهر سنندج)، دانش انتظامی کردستان، ۳۴: ۵۸-۳۷.
- عبداللهی، محمد، مروت، برزو. (۱۳۸۵). هویت جمعی غالب در بین دانشجویان دانشگاه‌های سنندج، فصلنامه علوم اجتماعی، ۳۲.
- عزیزان پور، زهرا و مرادی، علیرضا. (۱۴۰۰). تبیین جامعه‌شناختی نسبت بین هویت فرهنگی و مصرف فرهنگی (زنان جوان شاهین شهر). جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۴: ۱۳۶-۱۱۰.
- علاقه‌بند، علی. (۱۳۷۳). مقدمات مدیریت آموزشی. تهران: بعثت.
- علی‌خانی، علی اکبر. (۱۳۸۶). مبانی نظری هویت و بحران هویت. تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.
- فکوهی، ناصر. (۱۳۸۵). هویت ایرانی در گذر از قومیت به ملیت در پاره‌های انسان‌شناسی: مجموعه مقاله‌های کوتاه، نقدها و گفت‌وگوهای انسان‌شناختی. تهران: نشر نی.
- فکوهی، ناصر. (۱۳۸۸). هویت ملی و هویت قومی در کردستان ایران (مطالعه موردی معیشت اقتصادی و تعلق‌های هویتی نزد جوانان شاغل در اقتصاد غیر رسمی پیرانشهر)، پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، ۲: ۷۵-۴۹.
- فیاض، ابراهیم. (۱۳۸۸). ایران آینده: به سوی الگویی مردم‌شناختی برای ابرقدرتی ایران. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- کاستلز، مانوئل. (۱۳۸۰). عصر اطلاعات: قدرت هویت، ترجمه حسن چاووشیان. تهران: طرح نو.
- کریمی، جلیل، سیاوش، قلی‌پور، علیمرادی، زینب. (۱۳۹۹). بازنمایی هویت زن در ضرب‌المثل‌های لکی. جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۴ (۲): ۶۶-۸۸.
- کوزر، لوئیس. (۱۳۷۸). زندگی بزرگان جامعه‌شناسی، ترجمه محسن ثلاثی. تهران: علمی.
- لقمان‌نیا، مهدی و خامسان، احمد. (۱۳۸۹). جایگاه هویت ملی در نظام آموزش و پرورش ایران، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، ۲ (۳): ۷۰-۵۷.
- میمنت‌آبادی، قباد؛ سمیه، تاجیک‌اسماعیلی و هاشمی، شهناز. (۱۳۹۹). نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در تحول هویت (مورد مطالعه: شهروندان سنندج)، راهبرد اجتماعی فرهنگی، ۹ (۳۵).

- Bilali, Rezarta (2018). The Role of National Identity, Religious Identity, and Intergroup Contact on Social Distance across Multiple Social Divides in Turkey, *International Journal of Intercultural Relations*, DOI: 10.1016/j.ijintrel.2018.04.007.
- Carnoy, M. (1999). Globalization and educational reform: What planners need to know Paris. International Institute for Education Planning (UNESCO).
- Froehlich, L. (2020). A longitudinal investigation of the ethnic and national identities of children with migration background in Germany, *Social Psychology*, 51(2), 91–105. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1027/1864-9335/a000403>.
- Jugert, Ph. (2020). Differential Influence of Same- and Cross-Ethnic Friends on Ethnic-Racial Identity Development in Early Adolescence, <http://dx.doi.org/10.1111/cdev.13240>.
- Priwati, Acintya Ratna (2021). Multiculturalism as a Mediator of Ethnic Identity and National Identity among Javanese Adolescents, *Makara Human Behavior studies in Asia*, <https://doi.org/10.7454/hubs.asia.1030521>.

